

Af Peter Thielst

DET DÉR '68'

En chefredaktør (f. 1972) trådte i det tidlige forår frem i sin avis Politiken og spurgte, om der mon ville komme en fest for '68'. Lige frem en *fest*? Hvornår skulle det være – og for hvad i grunden? Nok er '68' blevet et begreb – for en tid, en generation, et livssyn og meget mere – men unægtelig ikke et af de mest entydige, vi har. Måske heller ikke et af de mest succesrige... Men hvad var det i grunden, der skete i netop 1968, og som satte skel og blev begrebsdannende, og skete det, der oplader begrebet '68', overhovedet i 1968? Og hvornår skal vi så til fest og "smage en fadøl"?

Til en begyndelse skal det anføres, at jeg fyldte 17 år i 1968 og frem til sommerferien endnu gik i l.g. Set fra et gymnasieperspektiv i provinsen betød det – selv med udsigt til bestået eksamen og fri adgang til universitet – mindre, at der i marts 1968 (den 21. for at være helt præcis) begyndte et resolut studentoprør på Københavns Universitet,

der både ville 'professorvældet' til livs og have medbestemmelse over studieordninger og fagligt indhold.

Det var noget støjende københavneri, og vi havde rigeligt at gøre med gamle, reaktionære lektorer, der – omsider dog hævet over folkeskolens fremsigelse af salmevers – terpede udenadslære og særdeles bedagede (læs: borgerlige) idealer om dannelse, autoritetsforhold og livsformer. Selv var vi optaget af beatmusik, de nye euforiserende stoffer, modstanden mod Vietnamkrigen, apartheid og juntastyrer samt af opbakning til borgerretsbevægelsen i USA – 'We shall overcome' på flere fronter.

Hvad ragede et studentoprør på universiteterne os! Situationen ændrede sig ikke meget, da vi i maj hørte om den noget større revolte i Paris og dens sære forbrødring mellem studenter og arbejdere. På paradoksal vis var Pariseropstanden for

Maj 68-oprør på gaderne i Frankrig.

Psykologistuderende i Studiegården på Københavns Universitet med rockbandet "Burning Red Ivanhoe" på en lastbil.

langt væk og alt for teoretisk-akademisk set i forhold til vore spinkle overlevelsesforsøg i den 'sorte skole'. Men mere end så meget andet er det dog studenteroprørene i 1968, der har dateret paraplybegrebet '68', der nu kunne være et guldbryllup værdig, hvis ikke endnu en omgang uhistorisk og nedladende kritik inden får visket det helt ud.

Det er en 'krig', der har varet længe og fik opdrift allerede midt i 1970'erne med angrebet på de såkaldte 'munkemarxister'; senere fik man latterliggjort kollektiverne og de nye kønsroller, og nu forsøger 'MeToo'-offermentaliteten at se pædofili og mandschauvinistiske krænkerer som direkte udløbere af datidens anderledes åbne krops- og seksualkultur.

Så hvad er der egentlig at holde fest for? Selv professorvældet er rullet tilbage igen, og aldrig har så mange 68'ere samt børn og børnebørn af 68'ere kunnet pynte sig med titlen 'professor'! Den frie forskning er for det meste ikke længere kritisk, og ofte er den slet ikke fri, men bestilt – "fra forskning til faktura", som det så kapitalismekælemt blev for-

muleret af den V-minister, der nu vil have Formel 1-løb installeret i Københavns gader...

Jeg underkender ingenlunde betydningen af studenteroprøret i 1968 – herregud, min årgang var den første til at tage for sig af retterne (ny styrelseslov og nye studieordninger), da den i 1970 enterede Akademika. Men før demokratiet gik i sin mor igen, var fagkritikken forduftet og enhver tale om ideologikritik kørt på museum for sære gangarter; nu handler det meste om at gøre sig lækker for medier og karriere – at tilpasse sig og ikke lægge sig ud med samtiden eller afvige fra positiv tænkning.

Dertil kommer, at '68' slet ikke startede med studenteroprøret – og at 1968 bortset fra denne uro i kulturen slet ikke var noget mindeværdigt år: må jeg erindre om mordene på borgerrettsforkæmperen Martin Luther King den 4. april og på den dengang måske kommende præsident, fredskandidaten Robert Kennedy, den 5. juni – samt på at resultatet af det amerikanske valg i november blev fænomenet

Richard M. Nixon, først med en optrapning af bombningerne i Vietnam og senere med en total korrumpning af det politiske system.

Nej, 1968 var ikke håbets år, men tilbageslag på tilbageslag. Theodorakis' musik var blevet forbudt af juntaen i 1967, og i 1968 sendte de manden selv i streng isolation i bjergbyen Zato-una – på samme dag gudhjælpemig, som Sovjetunionen og Warszawa-alliancens militær rykkede ind i Prag og kvalte det tjekkoslovakiske 'forår' (21. august). 1968 var bestemt ikke "a very good year".

Trods de mere militante studenteranslag i 1968 har '68' som begreb fået noget mere 'blomster'agtigt over sig, et hippie-præg, som var der tale om en udløber af 'the summer of love' (Haight-Ashbury m.v.) – eller en forløber for den store Woodstock-festival i 1969 og den meget anderledes lejr i Thy 1970!

Det hænger sammen med, at '68' ikke blot er et ret flagrende begreb med sans for det bevidsthedsudvidende, men en ganske rummelig kasse, snedkereret af eftertiden til at kunne rumme såvel ungdomsoprør, studenteraktioner og kvindebevægelse som antipsykiatri, flowerpower og LSD eller lilla bleer, 'den bløde mand' og Rote Armee Fraktion – naiv idealisme og iskold marxisme, ville flere kritikere sikkert sige.

Noget helt andet er, at meget af det, der tilskrives '68' – som fx rødstrømpebevægelsen – først for alvor foldede sig ud i begyndelsen af 1970'erne. Den uro i kulturen, som mange af de nævnte tiltag afstedkom – ofte mere forbigående end som så – havde naturligvis sine egne (gode) grunde i de vestlige forbrugs- og velfærdssamfund, sådan som de udviklede sig efter den hæslige krig og en stram eftertid på rationeringsmærker.

Et væsentligt aspekt var, at ungdommen – ligesom køkkenet og resten af bo-bedre-boligen – i høj grad blev inddraget i forbruget og den store stræbsomhed, men uden at få frihed med i bagagen til selv at bestemme og forme en ny kultur, en ny måde at være sammen på og udfolde ideer om fremtiden på. Derfor måtte der mobiliseres trods, demonstreres 'andre måder' (som Christian Kampmann sagde), tages forskellige tilløb til oprør og forandring.

Meget begyndte i så henseende i musikken og i kroppen, hvor allerede Bob Dylans 'A hard

rain's a-gonna fall' (1963) slog en desillusioneret stemning an, der kaldte på bevægelse og grader af frigørelse. Et par vigtige og provokerende skub kom med The Rolling Stones' 'I can't get no satisfaction' og The Whos 'My generation' (begge 1965), og herfra kunne kroppen tage over med det lange hår og en nøgenhed, der kun delvis skyldtes en mere ubunden seksualitet – og intet havde med gamle dages nudisme-ideologi at gøre. Den indebar blot en håndgribelig måde at føle sig fri og selvbe-roende på.

De voksne og the establishment var rædsels-slagne, men det kropskulturelle opbrud (godt bi-stået af p-pillen siden 1966) blev, tillige med beatmusikken, en væsentlig bærebølge for de forskellige oprør, som vi nu tilskriver '68'. Dér fik bevægelsen modet og styrken til – med Herbert Marcuses næsten metafysiske ord – Den store Vægning. (Jf. *Et essay om frigørelse*, skrevet før majopstanden i 1968, men suppleret med noter og udgivet i 1969 med denne søde forbemærkning: "Uden min kones medvirken ville bogen være ud-kommet langt tidligere. Jeg er hende taknemmelig for, at den ikke gjorde det.")

Det er sådan cirka 50 år siden alt sammen og i mere end én forstand fortid. Det er der en højere logik i, for selvom vi gerne siger, at man skal kende historien, så man kan lære at undgå de mest tåbelige gentagelser, nytter det ikke noget at belære om det modsatte. Man kan ikke af historien lære – ej heller af en lille fest for nogle højdepunkter – hvordan man skruer et oprør og et engagement sammen. Det er noget, der kommer, når det er nød- vendigt. Det er nemlig ikke nok med som Kierke- gaard at kunne "fortælle eventyret om skoen, som trykker" (modsat Andersen, der holdt sig til 'lyk- kens galocher'): man skal også opleve ubehaget og i et fællesskab bevæges til at gøre noget. Det viser '68', men det kan man ikke starte nye '68'er på baggrund af – desværre eller heldigvis, alt efter temperament.

PS: Kære læser af *Social Kritik*. Ret skal være ret med det dér '68', så overvej lige en gang, om dette tidsskrift havde været muligt uden.